

מכון מניטו

כי מציון - פרשת בשלח

דבר תורה לפרשת שבוע שכתב הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

עריכה לשונית והגהה: אלישבע שרקי, שדמה קדר, בלה בל אנג' ובת שבע גד'

ייסורי המצפון של ישראל בצאתם מן הגלויות

קריעת ים סוף והאירועים הנלווים אליה, הם הנושא המרכזי בפרשה. חשיבותם של אירועים אלה בביטחון המוחלט בגאולה שהם מביאים לישראל: הישועה אפשרית¹. הרי אין לך גלות מוחלטת כגלות מצרים, מקום חסום ואטום², ובכל זאת יצאנו ממנה!

המהר"ל מפראג מציין זאת בספרו **גבורות ה'**. מצרים של אותה תקופה היא מדינה טוטליטארית, אימפריה שממנה אף אחד לא יכול לברוח, ולמרות זאת יצאנו משם. הערה זאת של המהר"ל, אשר יסודה בתלמוד, נכונה לגבי האירועים הנוראים של תקופתנו: גם ממחנות ההשמדה באירופה הנאצית אי אפשר היה להימלט...

המהר"ל מוסיף שישראל, בדור ההוא, התנסו בשתי צורות שונות של גאולה. ביציאת מצרים עצמה הגאולה היא השחרור מעול השעבוד המוחלט לרצונו של אדם, במקרה זה פרעה. את זה אנו מציינים ביום הראשון של החג, בסדר של פסח.

בליל שביעי של פסח, אנו מציינים את קריעת ים סוף. כאן השחרור הוא מעול חוקי הטבע עצמם, וההגדה של פסח מדגישה שהניסים על הים היו אף גדולים מהניסים במצרים.

שני זיכרונות אלה יחד הם היסוד לאמונת ישראל: הבורא הוא בעצמו הגואל.

¹ בעניין הקשר בין גאולת מצרים לבין גאולת העולם וישועת האדם, ראה מאמרו האחרון של הרב אשכנזי: "האוניברסאליות של האמונה היהודית - מראש השנה עד פסח, כי מציון כרך ב' "המועדים", ע' 229 עד ע' 240 (מופיע גם ב"הדיבור והכתב"). המאמר טרם תורגם.

² "מתחילה לא היה עבד יכול לברוח ממצרים שהיתה סוגרת ומסוגרת, ועכשיו הוציא ששים ריבוא בני אדם ממצרים" (מכילתא יח, יא).

הספקות של ישראל

המדרש, הקשוב לדיוקים ולנימים של פסוקי התורה, מגלה לנו סיבה נוספת לחשיבות המיוחדת של קריעת ים סוף. אחרי שעברו את הים, רק אז היו בני ישראל בטוחים בזכותם לצאת מן הגלות: "אִזְּ יִשְׂרָאֵל מִשָּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל..."

את זאת לומדים מהפסוק:

**וּפְרָעָה הַקָּרִיב וַיִּשְׂאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֵינֵיהֶם וְהָנָה מִצְרַיִם נֹסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ
מֵאֵד וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל ה'... (שמות יד, י).**

וכך מפרש רש"י את הפסוק על פי המדרש:

**"והנה מצרים נוסע אחריהם: ראו שר של מצרים נוסע מן השמים לעזור
למצרים..."**

מדברי הנביאים למדנו שכל אומה ואומה זוכה לחסות של המלאך הממונה עליה, הנקרא "שר" של אותה אומה. מלאך זה מייצג את ההשגחה האלוהית הכללית הנפרשת על כל אומות העולם, שכל אחת מהן היא פן שונה של דמות האדם. "פנים" אלו נולדו בזמן מגדל בבל, כאשר האחדות האנושית התפרקה לאומות שונות שנתפזרו על פני הארץ³. לישראל, וזה ייחודו, ההשגחה האלוהית נתונה ישירות, ללא מתווך.

יש משהו משונה ולא מובן בפחד הגדול הזה של ישראל, ימים ספורים בלבד אחרי שראו את הניסים במצרים. ממה הם חוששים? האם מכך שעוד לא נשלמו ארבע מאות שנה של גלות (כפי שנאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים), ושעל כן לכאורה יש למצרים עדיין "זכות" להמשיך לשעבדם? הרי הם כבר ראו במו עיניהם את השגחת ה' עליהם על אף טענה זאת!⁴

אלא שחששם נבע ממהו אחר: אחרי המכה העשירית הם ברחו תוך ניצול הבהלה שאחזה בפרעה ובמצרים. כאשר ראו את פרעה מתאושש⁵, התמלאו "ספקות" באשר לזכותם. הרי לכל מכה שהונחתה על מצרים היה תנאי: "שלח את עמי, ואם לא..." והנה כל המכות הונחתו, עד האחרונה, מכת בכורות, אשר אילצה את פרעה לפתוח את "מסך הברזל" של מצרים. אבל, מאחר שמצרים "שילמה" את המחיר המלא, בני ישראל על פי דין היו עדיין "שייכים" כביכול למצרים ומכאן יראתם ובהלתם.

במקרה זה, התערבות אלוהית לטובת ישראל אינה באה בחשבון, ואפילו תפילתו של משה אינה יכולה לעזור.

³ להעמקה בעניין ה"שרים" מפי הרב אשכנזי על פי חכמת הקבלה, עיין בשיעוריו בספר **שערי אורה**, שיעורים מס' 31, 33, 34 ו-37. השיעורים נמצאים באתר של "מכון מניטו".

⁴ "שהקב"ה חישב את הקץ" (הגדת פסח), כלומר חישב את מניין ארבע מאות שנה מלידתו של יצחק (רש"י על בראשית טו, יג).

⁵ "וַיַּגֵּד לְמִלְךְּ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְבַב פְּרָעָה..." (שמות יד, ה).

במצב זה של מבוי סתום, של איזון בין זכויות וחובות (כטענת שרו של מצרים⁶ לפי המדרש), רק מעשה של התעלות אמונית, תוספת זכות מצד ישראל, יכול להציל:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה מֶה תַּצְעֵק אֵלַי דְּבַר אֶלְפִנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ (שם, יד, טו).

מדהים הדמיון בין מצבו של עם ישראל אז והיום. אחרי פרק זמן עצום של אלפיים שנה מתגשם לעינינו הבלתי ייאמן: תקוות הדורות לקץ הגלות. והנה, מיד עם שוך ההתפעלות הראשונית מהגשמת החזון, חלק מעמנו כבר אכול ספקות והרהורים, בדומה להפליא למה שהתורה מספרת.

מההקבלה בין מצבינו בעבר ובהווה אפשר ללמוד שני דברים. מחד גיסא, מה שקורה היום מאיר באור חזק את ההתעקשות הבלתי נתפשת של הדור שראה את יציאת מצרים ואת קריעת ים סוף לשקוע בספקות. מאידך גיסא, ניתוח מפוכח של האירועים שמספרת לנו התורה מאיר בחומרה את מצבנו היום. אין ספק, אנחנו אותו עם, המורגל להפריז במידותיו עד כדי "יצירת" ייסורי מצפון.

האם תכונה זו מסבירה את הגורל המר שמכה בנו תדיר?

נודה על האמת: ההיסטוריה שלנו נראית לנו לעיתים בלתי מובנת, אך הסיבה לכך היא שאין לנו אומץ להכיר שיש לנו חלק בדבר.

[*] למאמרים נוספים והקלטות של מניטו בעברית – חפשו 'מכון מניטו' בגוגל וביוטיוב

⁶ שר האומה הוא גם הסנגור שלה בבית דין של מעלה (כי מציון, בשלח, א).